

KENYA ÜLKE BÜLTENİ

2018

İçindekiler

Genel Bilgiler	3
Siyasi Yapı	4
Bağımsızlığını 12 Aralık 1963 yılında İngilizlerden alan Kenya, cumhuriyet ile yönetilmektedir. Parlamentoda seçimle gelen 188 milletvekilinin yanı sıra 12 adet Cumhurbaşkanı tarafından atanan kontenjan milletvekilliği bulunmaktadır.....	4
27 Aralık 2002 seçimlerinde 24 yıldır ülkeyi yöneten Daniel Arap MOI dönemi Mwai KIBAKI'nın seçilmesi ile son bulmuştur. Aralık 2007'de yapılan seçimler sonrası ise Kenya Mwai KIBAKI yeniden Devlet Başkanı olarak seçilmiş olmakla birlikte başlıca rakibi Raila Odinga ile koalisyon hükümeti kurmuş ve Odinga da Başbakan olarak yönetimde yer almıştır.....	4
Ülkede son seçimler Mart 2013'de gerçekleşmiştir. Seçimlerin ardından 2010 yılında gerçekleştirilen referandum ile kabul edilen yeni anayasanın tedrici olarak hayata geçirilmesi ve böylelikle ülkede daha istikrarlı bir siyasi hayatın hüküm sürmesi beklenmektedir.....	4
Bölgede siyasi açıdan istikrarlı bir Kenya hükümetinin bulunmasının bölgenin yerel iş dünyası, ulaşım ağı ve dünya ticareti ile bütünleşmesinde başlıca rol oynayacağı kanaati hakimdir. Kenya'nın askeri konuda ABD ile yakınlığının yanı sıra yine uluslararası platformda bölgede önemli konumda olan Çin, Hindistan ve Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilişkilerini de iyi seviyede tutma gayretinde olacağı beklenmektedir. Kenya'nın komşusu Somali'de yaşanan gerginlikler ise Kenya için güvenlik riskleri oluşturmaya devam etmektedir.....	4
Genel Ekonomik Görünüm	4
Bağımsızlığını 12 Aralık 1963 yılında İngilizlerden alan Kenya, cumhuriyet ile yönetilmektedir. Parlamentoda seçimle gelen 188 milletvekilinin yanı sıra 12 adet Cumhurbaşkanı tarafından atanan kontenjan milletvekilliği bulunmaktadır. .... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
27 Aralık 2002 seçimlerinde 24 yıldır ülkeyi yöneten Daniel Arap MOI dönemi Mwai KIBAKI'nın seçilmesi ile son bulmuştur. Aralık 2007'de yapılan seçimler sonrası ise Kenya Mwai KIBAKI yeniden Devlet Başkanı olarak seçilmiş olmakla birlikte başlıca rakibi Raila Odinga ile koalisyon hükümeti kurmuş ve Odinga da Başbakan olarak yönetimde yer almıştır..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Ülkede son seçimler Mart 2013'de gerçekleşmiştir. Seçimlerin ardından 2010 yılında gerçekleştirilen referandum ile kabul edilen yeni anayasanın tedrici olarak hayata geçirilmesi ve böylelikle ülkede daha istikrarlı bir siyasi hayatın hüküm sürmesi beklenmektedir..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Bölgede siyasi açıdan istikrarlı bir Kenya hükümetinin bulunmasının bölgenin yerel iş dünyası, ulaşım ağı ve dünya ticareti ile bütünleşmesinde başlıca rol oynayacağı kanaati hakimdir. Kenya'nın askeri konuda ABD ile yakınlığının yanı sıra yine uluslararası platformda bölgede önemli konumda olan Çin, Hindistan ve Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilişkilerini de iyi seviyede	

tutma gayretinde olacağı beklenmektedir. Kenya'nın komşusu Somali'de yaşanan gerginlikler ise Kenya için güvenlik riskleri oluşturmaya devam etmektedir. ....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Yıllık GSYİH Büyüme Oranları (%) 4

Kenya'da çay ve kahve üretimi 7

Enflasyon oranları (%)..... 7

Sektörler 8

İmalat..... 8

Tarım & Hayvancılık.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

İnşaat Sektörü..... 10

Enerji..... 10

Turizm..... 11

Taşımacılık .....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Bankacılık.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Madencilik .....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Dış Ticaret..... 16

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)..... 16

İTHALAT 16

İthalat yaptığı başlıca ülkeler (1000\$) 16

Kenya'nın İthalatında Başlıca Ürünler (1000\$)..... 17

İHRACAT..... 18

İhracat yaptığı başlıca ülkeler (1000\$).....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Kenya'nın İhracatında Başlıca Ürünler (1000\$)..... 18

Yabancı Yatırımlar..... 19

Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Milyon Dolar)..... 20

Yabancı Yatırımlar Hakkında Merkezi ve Yerel Yönetimlerin Kanun, Yönetmelik ve Uygulamaları
..... 20

Yatırım Teşvik Politikaları ve Uygulamaları 21

Çalışma İzni, Sosyal Güvenlik Sistemi 21

Yerel Ortak Bulma..... 21

Sektördeki Türk ve Yabancı Yatırımlar..... 22

Vergiler: 22

Pazarın Arz Yapısı..... 22

Lokal Ürün/Hizmetler, Bunların Üretim Miktarı ve Üretici/Servis Sağlayıcı Kuruluşlar 22

Yabancı Menşeli Ürün/Hizmetler, Bunların Üretim Miktarı ve Tedarikçiler 22

Ürün/Hizmet Sağlayıcılarının Konsantrasyonu..... 22

Pazarın Talep Yapısı	23
Genel Tüketim/Talep Eğilimleri	23
Pazarda Eksikliği Çekilen Ürün ve Hizmetler	23
Tüketici Profili	23
Türkiye ile Ekonomik ve Ticari İlişkiler	24
Türkiye ile Kenya arasında ticaret dengesi ülkemiz lehinedir. İkili ticaretimiz fasıllar itibariyle ele alındığında, ihracatımızın daha çok sanayi ürünlerinden teşekkül ettiğini, ithalatımızın ise, yağlı tohumlar gibi üretiminde geleneksel olarak açık verdiğimiz ve gıda sanayimizin ihtiyaç duyduğu ürün gruplarından oluştuğu görülmektedir. Deri sanayimizin ihtiyacı olan ham postlar ve derilerin yanı sıra, kahve ve kimi minerallerin çok ciddi meblağlarda olmayan miktarlarda bu ülkeden karşılandığı görülmektedir.	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Kenya'ya ihracatımızda başlıca ürünlerin ise yıllar itibarıyla kısmi değişiklik göstermekle beraber hijyenik eşya, oto yedek parçaları, traktör, buğday unu, elektrikli su ısıtıcıları ve demir-çelik çubuk gibi ürünlerden ibarettir.	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Türkiye - Kenya Dış Ticaret Değerleri (1.000 \$)	24
Türkiye'nin Kenya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (milyon \$)	24
Türkiye'nin Kenya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (milyon \$)	26
Faydalı Bilgiler.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Yürütme Kurulu Üyeleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İletişim	27

KENYA

Genel Bilgiler

Resmi Adı	: Kenya Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	: Cumhuriyet
Cumhurbaşkanı	: Uhuru Kenyatta
Yüz Ölçümü	: 569,250 km ²
Toplam Nüfus	: 45,846,000
Nüfus Artış Hızı	: %2,7
Ortalama Yaşam Süresi	: 61.1
Etnik Dağılım	: %22 Kikuyu, %Luhya, %13 Luo, %12 Kalenjin, %11 Kamba, %6 Kisii, %6 Meru, %16 Diğer
Dini Dağılım	: %45 Protestan, %33 Roman Katolik, %10 Müslüman, %10 Yerel dinler
Okuma Yazma Oranı	: %72.2
Konuşulan Diller	: Svahili ve İngilizce
Başkent	: Nairobi
Başlıca Büyük Şehirler	: Mombasa, Nakuru, Eldoret, Kisumu, Thika
Para Birimi	: Kenya şilini
Saat Farkı	: Yok
Resmi Tatiller	: 1 Ocak (Yeni Yıl), Nisan'da Uğurlu Cuma ve Paskalya tatilleri (günü değişir), 1 Mayıs (İşçi Günü), 1 Haziran (Midaraka Günü), 10 Ekim (Moi Günü), 20 Ekim (Kenyatta Günü), 12 Aralık (Bağımsızlık Günü), 25 Aralık (Noel Yortu Günü), 26 Aralık (Noel Ertesi)
Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	: Afrika Birliği (AU), Doğu Afrika Topluluğu (EAC), Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA), Kalkınmada Hükümetler arası Otorite (IGAD), Cotonou Konvansiyonu

Siyasi Yapı

Bağımsızlığını 12 Aralık 1963 yılında İngilizlerden alan Kenya, cumhuriyet ile yönetilmektedir. Parlamentoda seçimle gelen 188 milletvekilinin yanı sıra 12 adet Cumhurbaşkanı tarafından atanan kontenjan milletvekilliği bulunmaktadır.

27 Aralık 2002 seçimlerinde 24 yıldır ülkeyi yöneten Daniel Arap Moi dönemi Mwai KIBAKI'nın seçilmesi ile son bulmuştur. Aralık 2007'de yapılan seçimler sonrası ise Kenya Mwai KIBAKI yeniden Devlet Başkanı olarak seçilmiş olmakla birlikte başlıca rakibi Raila Odinga ile koalisyon hükümeti kurmuş ve Odinga da Başbakan olarak yönetimde yer almıştır.

Ülkede son seçimler Mart 2013'de gerçekleşmiştir. Seçimlerin ardından 2010 yılında gerçekleştirilen referandum ile kabul edilen yeni anayasanın tedrici olarak hayata geçirilmesi ve böylelikle ülkede daha istikrarlı bir siyasi hayatın hüküm sürmesi beklenmektedir.

Bölgede siyasi açıdan istikrarlı bir Kenya hükümetinin bulunmasının bölgenin yerel iş dünyası, ulaşım ağı ve dünya ticareti ile bütünleşmesinde başlıca rol oynayacağı kanaati hakimdir. Kenya'nın askeri konuda ABD ile yakınlığının yanı sıra yine uluslararası platformda bölgede önemli konumda olan Çin, Hindistan ve Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilişkilerini de iyi seviyede tutma gayretinde olacağı beklenmektedir. Kenya'nın komşusu Somali'de yaşanan gerginlikler ise Kenya için güvenlik riskleri oluşturmaya devam etmektedir.

Genel Ekonomik Görünüm

Kenya Doğu Afrika'daki en büyük ekonomidir. Kenya bölge içi rekabet ile karşı karşıyadır, bu rekabet son yıllarda önemli ölçüde ekonomik büyüme gösteren Uganda ile piyasa ekonomisi yolunda ekonomik reformlara imza atan Tanzanya'dan kaynaklanmaktadır. Doğu Afrika Topluluğu (EAC) üyesi bu üç ülke 1 Ocak 2005 tarihli gümrük birliği sonucunda birbirlerine her geçen gün daha da bağımlı hale gelmektedir.

Tarım sektörü GSYİH'nın yaklaşık % 25'ini oluşturmaktadır. Tarım doğrudan ve dolaylı olarak istihdamı sağlamaktadır. Kenya'nın verimli tarım alanları ülkenin orta ve batı kısmında yer almaktadır. Hayvancılık ise ülkenin yarı kurak kuzey ve doğu bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

Ülkede GSYİH içinde sanayinin payı % 15 ve hizmetlerin payı ise % 65 civarında gerçekleşmektedir. Ülkenin ekonomik yapısında hizmetlerin payının diğer bölge ülkelere kıyasla yüksek olmasında, diğer Afrika ülkelerinin tersine doğal zenginlikleri arasında madenlerden ziyade verimli toprakların bulunması ve turizm sektörünün canlı olması önemli rol oynamaktadır. Hizmetler sektöründe iletişim, bankacılık ve turizm sektörleri ön plana çıkmaktadır. Ticaret ve taşımacılık da yine hizmetler sektörüne katkı sağlayan önemli alt sektörlerdir.

Sanayileşme ülkenin önemli hedeflerinden birisi olmakla birlikte, bağımsızlığın kazanılmasından bu güne dek bu alanda önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Enerji ve su sektörlerinin GSYİH'daki payı %4, madencilik sektörünün GSYİH'daki payı ise %0,5 oranındadır. Sanayi sektörü üç büyük kent olan Nairobi, Mombasa ve Kisumu'da yoğunlaşmıştır. İmalat sanayinde değirmencilik, bira üretimi, süt ve şeker rafinasyonu gibi gıda işleme sanayi ön plandadır. Kenya Mombasa'da rafineri yoluyla petrol ürünleri üretmekte olup, önemli bir çimento üretim kapasitesine de sahiptir.

Ekonomi Politikaları

Sürekli olmayan reformlar ve borç veren ülkelerle kesintili ilişkiler, 1990'lar ve sonrasında ekonomik performansın potansiyelin altında kalmasına neden olmuştur. Yatırım eksikliği ve hızlı çıkar sağlama ve düzensizlik eğilimi fiziksel altyapıyı zayıflatmıştır. İstihdamı yüksek kamu kesimi de hazineyi tüketmiştir. Yoksulluk artmış, kişi başına gelir düşmüş ve HIV/AIDS bir sağlık problemi olarak ortaya çıkmıştır. Nüfusun %56'lık kısmı günde 1 \$'ın altında gelir ile yaşamaktadır.

Hükümet yoksulluğu önleme ve kalkınmayı sağlamak amacıyla köklü reformlara önem vermektedir. IMF ise hükümetin bu amaca yönelik programlarını desteklemek için mali destek sağlamıştır. Söz konusu destek hükümetin inandırıcılığı ve yatırım güvenini olumlu yönde etkilemiştir. Aynı zamanda Dünya Bankası ve AB'den yeni fon girişine imkan sağlamıştır.

Borçların yeniden yapılandırılması konusunda Paris Kulübü ile görüşmelere yol açmıştır. Ancak IMF anlaşması özelleştirme, çıkar sağlama ve rüşvetle mücadele, yapısal reformlar ve hükümetin karşılamaya çalıştığı performans kriterleri gibi çok sayıda koşulu içermektedir. Borç veren ülkelerin tereddütlerine rağmen, özellikle Dünya Bankası tarafından projelere mali katkı sağlanmasında ilerleme bulunmaktadır.

Yolsuzluğu önleme konusunda hükümetçe bazı yasal düzenlemeler yapılmasına rağmen, sorun devam etmektedir. Fakat gelişmelere bağlı olarak International Transparency (IT) uluslararası yolsuzluklar endeksinde "vahim ve geniş çaplı" ülke kategorisinden çıkararak, "yüksek yolsuzlukların olduğu ülke kategorisinde sınıflandırılmaktadır.

Mali konsolidasyon reform programının temel ögesidir. Vergi tabanının genişletilmesi ve gelir idaresinin vergi toplama kapasitesinin artırılması ile faiz ödemeleri ve ücretler kalemindeki harcamaların azaltılması yoluyla gelirlerin artırılması amaçlanmaktadır. Harcamalar sosyal hizmetlere yönlendirilmektedir.

Özel sektörün işleyişini engelleyen düzenlemelerin gözden geçirilmesi öngörülmüştür. Rekabet yasaları da gözden geçirilecektir. Özel sektör tarafından KDV idelerindeki gecikme, yetersiz altyapı ve yüksek enerji maliyeti rekabet önünde engel olarak tanımlanmaktadır.

Memur ücretleri harcama kalemi içinde önemli bir yer tutmaktadır. GSYİH'nin yaklaşık %8'ini oluşturmaktadır. Bu harcama kaleminde indirim planlanmaktadır. Reform programında özelleştirme gelirlerinde artış öngörülmektedir. Kenya Havayollarının özelleştirmesini müteakiben süreç yavaşlamış bulunmaktadır.

Para politikaları konusunda kontrol yetkisi ağırlıklı olarak Merkez Bankası'ndadır. Merkez Bankasının amacı kur istikrarını ve düşük enflasyonu sağlamaktır.

Ekonomik Performans

GSYİH'nin 2017 yılında yılında bir önceki yıla göre % 5,9 oranında artış göstererek 75,1 Milyar Dolar seviyesine yükselmesi beklenmekle beraber, en önemli ticaret ortağı olan AB ülkelerinde yaşanan ekonomik sıkıntılar ülke ekonomisi için risk faktörü olarak görülmektedir.

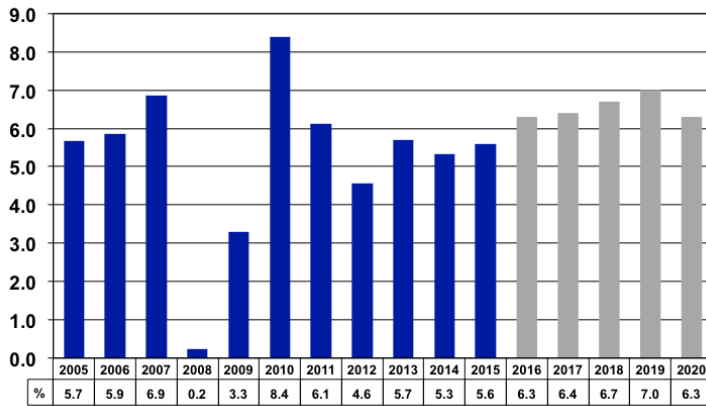
Enflasyonun, 2016 yılında yaşanan %5,6 oranından 2017 yıl sonunda % 6 düzeyine yükselmesi beklenmektedir. Zaman zaman istikrarsızlaşan küresel emtia fiyatlarına rağmen, ülkedeki altyapı yatırımlarının sağladığı verimlilik artışı ve hükümetin düzenleyici reformlarının da etkisiyle önümüzdeki yıllarda da enflasyon oranının makul seviyelerde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Devam eden IMF desteği ve sağlıklı döviz rezervleri Kenya Şilini'nin Amerikan Doları karşısında yüksek oranda düşmesini engellemektedir. Bununla beraber, uygulanmakta olan gevşek para politikası ve ABD seçimleri sonrası dünya döviz piyasalarında yaşanan belirsizlikler nedeniyle Kenya Şilini'nin Amerikan Doları karşısında değer kaybedeceği tahmin edilmektedir.

Çay ve kesme çiçek ihracatından elde edilen gelirin düzenli olarak artacağı ve turizm gelirlerinin geçmiş yılların üzerinde bir artış göstereceği düşünülmektedir. Bununla beraber, Kenya'nın dış borca ve yabancı yatırıma bağımlılığı önümüzdeki yıllarda da devam edecektir. Bu kapsamda, cari açığın 2014-2020 yılları arasında yumuşak bir patika izleyeceği tahmin edilmekle birlikte, mevcut açık sebebiyle ülkenin gerek dış yardımlar, gerekse yabancı yatırımlar yoluyla dış kaynaklara olan bağımlılığının süreceği görülmektedir.

Dışa açık ve dünya standartlarında küçük olan Kenya ekonomisinde turizm, tarım ürünleri ihracatı ve yurtdışında çalışan işçi gelirleri önemli bir yer tuttuğundan, ülke ekonomisi dış şoklara açık bir yapı sergilemektedir. Kenya'daki tüketici pazarının büyümesi, Asya'dan artan talep ve bölgesel entegrasyonun ülke ekonomisini olumlu yönde etkilemesi beklenmekte olup, yabancı kaynakların ülke ekonomisine girişinde uluslararası gelişmeler ve yerel politikaların önemini koruyacağı düşünülmektedir. Uzun vadede tek bir Afrika Ortak Pazarının kurulmasının ise ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

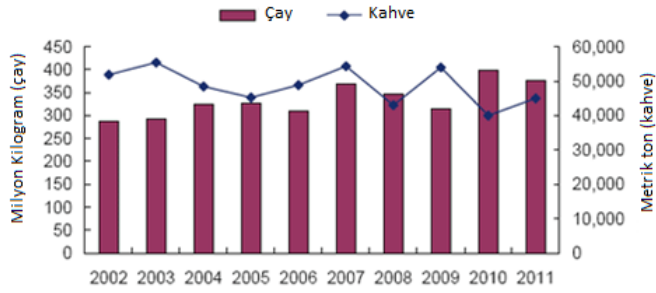
Yıllık GSYİH Büyüme Oranları (%)

Kaynak: ISA Economic Forecasts, national statistics

Kenya ekonomisi Sahra-altı Afrika'nın çeşitlilik açısından en zengin ülkelerindendir. Kenya'da ekonomik yapının başlıca bileşenleri tarım, imalat, hizmetler ve gayri menkul sektörleridir. Tarım ekonominin %27'sini oluştururken, imalat sektörü %10'unu oluşturmaktadır. Tarım sektörü ihracatın %65'ini oluştururken istihdamın %18'ini içermektedir. Kenya'nın ana ihraç malları kahve ve çaydır.

Kenya'da çay ve kahve üretimi

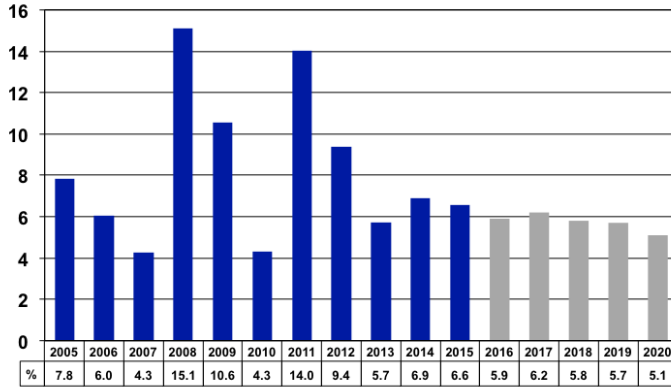

Kaynak: Kenya Çay Kurulu, Kenya Kahve Kurulu

Kenya Doğu Afrika'nın ulaşım, finans ve iletişim merkezidir. 2015 yılında GSYİH'nin %60'ını teşkil eden hizmetler sektörünün 2016-2018 döneminde yıllık bazda ortalama %6 hızla büyümesi öngörülmektedir. Telekomünikasyon, bankacılık, perakende sektörü ve turizmin büyümede etkili olması beklenmektedir. Kenya Doğu Afrika'nın dağıtım merkezi olması sebebiyle özellikle taşımacılık en fazla hizmet ihracatı geliri yaratan sektör konumundadır. Taşımacılık sektörü 2015 yılında %6,4 büyüme gerçekleştirerek GSYİH katkısı 951 milyar KES olmuştur.

2010'daki kısa bir düşüşten sonra enflasyon oranları 2011 ve 2012 yıllarında tekrar yükselme göstermiş ve gıda ürünleri rekor fiyatlara ulaşmıştır. Son yıllarda enflasyon oranlarında bir düşüş gözlemlenmektedir. Gelecekte bu oranların düşmeye devam etmesi beklenmektedir.

Enflasyon oranları (%)

Kaynak: ISA Economic Forecasts, national statistics

Sektörler

Kenya’da ekonomik yapının başlıca bileşenleri tarım, imalat, hizmetler ve gayri menkul sektörleridir. Tarım ekonominin %27’sini oluştururken, imalat sektörü %10’unu oluşturmaktadır. Tarım sektörü ihracatın %65’ini oluştururken istihdamın %18’ini içermektedir. GSYİH’ya inşaat sektörü %4,8 perakende sektörü %8,2; taşımacılık sektörü %8,3; gayrimenkul sektörü %7,8 katkıda bulunmaktadır.

Kenya Doğu Afrika’nın ulaşım, finans ve iletişim merkezidir. 2015 yılında GSYİH’nın %60’ını teşkil eden hizmetler sektörünün 2016-2018 döneminde yıllık bazda ortalama %6 hızla büyümesi öngörülmektedir. Telekomünikasyon, bankacılık, perakende sektörü ve turizmin büyümede etkili olması beklenmektedir. Kenya Doğu Afrika’nın dağıtım merkezi olması sebebiyle özellikle taşımacılık en fazla hizmet ihracatı geliri yaratan sektör konumundadır.

Tarım ve Hayvancılık

Tarım sektörü iş gücünün yaklaşık % 80’ini istihdam etmektedir. Gıda üretimi iklimsel koşullara göre yıldan yıla farklılık göstermektedir. Ülke aralıklı olarak kuraklık ve sel baskınlarına maruz kalmakta ve gıda ihtiyacı bu duruma göre değişmektedir. Ancak, verimli yıllarda bile Kenya temel hububat ürünlerinde kendi kendine yetebilen bir ülke değildir. Ülkenin bu sorunu çözememesinde mısır olan aşırı bağımlılık ve kuraklığa dayanıklı olan darı gibi ürünlere yönelmemesi etkili olmaktadır.

Kenya, dünyanın en büyük siyah çay ihracatçısıdır. Ülke ihracatının en önemli kalemi olan çay üretimi dengeli yağmura ihtiyaç gösteren ve hava koşullarına bağlı bir üretimdir. Çay sektöründe piyasa serbestleşmiş ve Kenya Çay Geliştirme İdaresi özelleştirilmiş olmakla birlikte, sektör yetersiz altyapı ile kurumsal ve idari yapının yetersizliğinden kaynaklanan sorunlardan zarar görmektedir.

Çiftçilik ve sığır yetiştiriciliği Kenya’da halen önemli bir ekonomik faaliyettir. Çiftçilik ve sığır yetiştiriciliği, ormancılık ve balıkçılık ile birlikte ücret karşılığı istihdamın yaklaşık %18’ini oluşturmaktadır. Diğer taraftan, sektör tarım ürünleri işleme ve geniş kayıt dışı sektör için iş imkanları sağlamaktadır. Ülkede üretilen ürünlerin %50’si üreticinin kendi ihtiyacını karşıladığından ticarete konu olmamaktadır. Bahçecilik ürünleri ve çay Kenya’nın önde gelen ihraç ürünleridir.

Bahçecilik ürünleri ihracatında da hızlı bir artış görülmekte olup, ihracat kesme çiçek, meyve ve sebze ağırlıklı olarak özellikle Avrupa piyasalarına yapılmaktadır. Kenya Avrupa’nın en önemli kesme çiçek tedarikçisi durumundadır. Söz konusu sektörde görülen ihracat artışı yabancı yatırımcıları da içeren özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. Kesme çiçek alanında İsrail ve Hollanda firmalarının yatırımları bulunmaktadır.

Türkiye’nin Antalya bölgesinde yer alan Türk-Alman ortaklı Floranya şirketi, 2008 yılında Kenya’nın Nevaşa Gölü kenarında 400 bin dönüm üzerine 40 bin dönümlük sera inşa ederek Kentalya firmasını hayata geçirmiştir. Söz konusu firma AB ve ABD’ye önemli miktarda kesme çiçek ihracatı gerçekleştirmektedir.

Kenya’da kahve 120.000 tonluk üretim seviyesi ile 1980’lerin ortasında ihracat içerisinde en önemli kalemi oluşturmakta iken, sektör son yıllardaki kuraklık, üretim maliyetindeki artış ve uluslararası fiyatlardaki düşüşten olumsuz etkilenmiş ve kahve üretimi önemli boyutta gerilemiştir. Ülkede kahve genellikle küçük üreticiler tarafından üretilmekle birlikte, sektörde önemli sayıda büyük işletmeler de bulunmaktadır. Hükümet çiftçileri kredilendirmek amacıyla kahve geliştirme fonuna kaynak aktarmaya devam etmektedir.

Kenya dahili talebi karşılayabilecek seviyede şeker üretimi ve rafinasyon kapasitesine sahip bulunmamaktadır, bu sebeple iç talep ithalatı gerekli kılmaktadır. Yerli üretimi korumak için sert ticari önlemler alınmaktadır. Doğu ve Güney Afrika Ortak pazarının (Comesa) Kenya’ya şeker satışları kotaya tabi bulunmaktadır.

Sanayi

İmalat

Kenya, 1 Temmuz 2010 tarihinde aralarında Gümrük Birliğine giden Tanzanya, Uganda, Ruanda ve Burundi’nin de üyesi olduğu Doğu Afrika Topluluğu’nun ekonomik olarak en çok gelişmiş ve sanayileşmiş ülkesidir. 1 Temmuz 2010 tarihi itibarıyla ortak gümrük tarifesine geçilmiş olup, üye ülkeler arasında malların serbest dolaşımı başlamıştır. Kenya aynı zamanda Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA) üyesi olup, COMESA üyesi ülkelerle tercihli ticaret rejimlerinden faydalanmaktadır.

2011 yılında GSYİH’nın %16’sını teşkil eden sanayi sektörünün (inşaat ve enerji sektörü dahil) 2011-2015 döneminde %5 oranında büyümesi öngörülmektedir. Kenya Doğu Afrika’nın idare ve dağıtım merkezi olarak hem yerel piyasasına hem de Doğu Afrika pazarına üretim yapmaktadır. Kenya’nın uluslararası şirketlerce Doğu Afrika’nın merkezi olarak görülmesi Kenya’nın üretim yapısını şekillendiren en temel unsurdur.

Sektör bağımsızlıktan sonra ithal ikamesine dayalı olarak işlenmiş gıda, içecek, tütün, tekstil, petrol ürünleri, elektrikli aletler ve makine, kağıt ve baskı, şeker ve şekerleme alanında gelişme göstermiştir. Sanayileşme politikası 1980’lerin sonundan itibaren ithal ikamesinden ihracata dayalı sanayileşmeye kaymıştır. Mısır ve şeker sanayisinde halen önemli koruma sağlayan tarifede, diğer sanayi ürünleri itibarıyla indirimle gidilmiştir. Ülkede resmi olmayan sektör içinde küçük ölçekli imalat önemli yer tutmaktadır. Küçük ölçekli imalat ev eşyaları, motorlu araç parçaları ile zirai alet yapımında yoğunlaşmakta ve hızla büyümektedir.

İmalat sanayindeki büyüme; taşımacılık altyapısındaki olumsuzluk, pahalı elektrik maliyeti ve kötü yönetim neticesinde 1990’lı yıllarda yavaşlama göstermiştir. 2000’li yıllarda ihracattaki talep artışı ile birlikte imalat sanayi reel olarak büyümeye başlamıştır. Kenya cam, inşaat malzemeleri, tekstil ve giyim sanayilerinde dikkat çekici mühendislik alt yapısına sahiptir.

Son yıllarda hazır giyim ihracatındaki artış Kenya’nın ABD tarafından AGOA (African Growth and Opportunity Act) listesine dahil edilmesinden kaynaklanmaktadır. Hazır giyim endüstrisindeki firmaların çoğu yabancı sermayeli olup, ihracat İşleme Bölgelerinde (EPZ) yer almaktadır. 2004 yılında AGOA’nın süresinin 2015 yılına kadar uzatılmış olması ve Kenya’nın tekstil hammaddesini AGOA’dan yararlanan ülkelere tedarikine imkan tanınması ihracatı daha da arttırmıştır. Ancak sektör Çin ve Uzakdoğu Asya ülkeleri rekabetiyle karşı karşıyadır.

Kenya meşrubat sanayi açısından, Güney Afrika ve Nijerya'dan sonra Afrika'daki en önemli pazar olarak görülmektedir. Halen iç piyasadaki meşrubat sanayisinde en büyük şirket olan Coca-Cola gelecek beş yıl içinde Kenya'da önemli miktarda yatırım planlamaktadır.

Son yıllarda, bölgede Japon otomobilleri ile rekabet edebilmek amacıyla, Çin otomobil üreticileri üretimlerini Kenya'ya çevirmiş bulunmaktadırlar. Çinliler bu amaçla Kenya'da yol yapımı ve enerji alanlarında birçok yatırım yapmaktadırlar.

Madencilik

Madencilik ve taşocakçılığı GSYİH'nın yaklaşık %0,5'ini oluşturmaktadır. En önemli üretim Magadi Gölündeki soda üretim faaliyetidir. Magadi Soda şirketi İngiliz Brunner Mond Grup bünyesinde olup, Afrika'daki en büyük soda üreticisi ve ihracatçısı konumundadır. Magadi Soda cam sanayi hammaddesi olarak yüksek oranlı saflaştırılmış soda üretim tesisi kurmayı planlamaktadır.

Müteahhitlik Hizmetleri

Kenya'ya yatırım yapan firmalarımız, 125 milyonluk Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ve 406 milyonluk COMESA pazarına ihracat yapma imkanına sahip olacaklardır. Müteahhitlik hizmetleri alanında, ülkenin bilhassa kuzey bölgelerinin kuraklık tehdidi ile karşı karşıya bulunması, sulama, direnaja ve kanal inşaatları alanlarında yüklenici firmalarımıza iş olanakları sunmaktadır.

Kenya ekonomisinin altyapı ve üstyapı projeleri için dış kredilere ve yardımlara bağlı olması müteahhitlik ve müşavirlik firmalarımızın dış finansman imkanları ile birlikte gelmesini gerektirmektedir. Kenya hükümeti tarafından yaratılacak gelir veya dış finansman temininin sağlanması durumunda birçok altyapı ve üstyapı projelerine girilebilir. Yollar, köprüler, petrol rafinerisi, toplu sosyal konutlar vs. gibi bir çok yatırım imkanı bulunmaktadır. Özellikle Kuzey Koridoru denen projeler grubunda bir çok müteahhitlik ve müşavirlik imkanı bulunmaktadır.

Teknik Müşavirlik Sektörü

Kenya Sahraaltı Afrika'nın 5. büyük ekonomisine sahip olup, Doğu ve Orta Afrika'ya açılan kapı konumundadır. Hem COMESA'ya hem de Doğu Afrika Topluluğu'na (EAC) üye olması sebebiyle, Kenya'da yatırım ve ticaret yapacak işadamlarımız toplam 531 milyonluk bölgesel bir pazara da giriş imkanını elde edebileceklerdir.

Kenya ekonomisinin küresel mali kriz ile yüksek enerji ve gıda fiyatlarından olumsuz etkilendiği görülmektedir. Kenya'nın çay, kahve ve kesme çiçek gibi önemli ihraç ürünlerinden elde ettiği gelirin yanında turizm geliri de küresel mali kriz nedeniyle azalmış; diğer taraftan, 2007 yılı sonundaki Devlet Başkanlığı seçimlerinden sonra ülke genelinde karşılaşılan şiddet olayları nedeniyle özellikle tarımsal üretim zarar görmüş, evleri yakılıp yıkılan yüz binlerce insan mülteci durumuna düşmüştür.

Küresel krizin etkisini yitirmesiyle, Kenya'nın gelirlerinde ve alım gücünde artış olacağı; bu ülkeye olan ihracatımızın ve yatırımlarımızın artacağı düşünülmektedir.

İki ülke arasında iktisadi ve ticari alandaki yasal alt yapının (KEK Protokolü, STA, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması vs.) tamamlanması ile ticaret hacminin ve yatırımların daha üst seviyelere çıkacağı değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede, Kenya ve Doğu Afrika bölgesi alt yapı ve konut ihtiyacı dikkate alındığında, müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörümüz için potansiyel arz ettiği görülmektedir

Lojistik Sektörü

Malların ve hizmetlerin kolay ve hızlı dolaşımı, nakliyesi için kara ve demir yollarına ihtiyaç bulunmaktadır. Kenya, Doğu ve Orta Afrika'ya açılan kapı konumunda olup, stratejik öneme haiz Mombasa limanı Kenya'dadır. Bu bağlamda, Etiyopya, Güney Sudan, Uganda, Ruanda, Brundi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin doğusu ve Tanzanya'nın kuzeyi ticarete Mombasa limanına bağımlıdır. Bu itibarla, bölgede malların nakliyesinde lojistik firmalarımız için büyük potansiyel bulunmaktadır.

Diğer taraftan, özelde Kenya ve genelde bölge ülkelerinin alt ve üst yapı ihtiyaçlarının karşılanması bakımından müteahhitlik sektörü önem arz etmekte olup, söz konusu sektörün makine ekipman ve inşaat malzemeleri ihtiyacı ülkemizden karşılanabilir.

İnşaat

Kenya'da inşaat sektöründe küresel mali krize rağmen son yıllarda altyapı projelerinin başlatılması ile konut sektörüne artan talep reel olarak büyümektedir. Orta vadede büyümenin daha da artacağı tahmin edilmektedir. Vizyon 2030 hedeflerine ulaşılması doğrultusunda, yazlık konaklama bölgeleri, serbest ticaret limanı, ihtisas sanayi bölgeleri, toptan-perakende satış merkezleri ve iş dünyasının dışarıdan temin ihtiyacını karşılayacak show amaçlı parklar ile bunların yol ve enerji bağlantıları inşa edilmesi planlanmaktadır.

Kenya'da özellikle son yıllarda inşaatlarda görülen artış hız kesmeden devam etmektedir. Kenya ekonomisi altyapı projeleri için dış kredilere ve yardımlara bağımlıdır. Bu itibarla, müteahhitlik ve müşavirlik firmalarımız için yeni yolların yapımı, mevcut yolların iyileştirilmesi, köprü yapımı, toplu sosyal konutların inşası, tarım alanlarında sulama kanalları, baraj yapımı gibi birçok alanda yatırım imkanları bulunmaktadır.

Kenya'da alt yapıya sahip, gelişmiş bir inşaat sanayi mevcuttur. Bununla beraber, kaliteli mühendislik, inşaat ve mimari tasarım hizmetlerine ulaşmak da mümkündür. Yolların ve köprülerin durumlarının iyileştirilmesi ve yeniden inşa edilmelerine ilişkin çeşitli destek fonları ve programlar yürürlüktedir. Nüfusun artışı ile düşük maliyetli prefabrik bina, mesken, ticaret merkezleri ve sanayi yapılarının inşasında da yatırım imkanları olduğu bilinmektedir. Ayrıca, gecekondu bölgelerinin durumlarının iyileştirilmesi, düşük ve orta gelirli kesimin bütçesine uygun evler yapılması, inşaat malzemelerinin imal edilmesi alanlarında da yatırım fırsatları bulunmaktadır.

Ülkenin önemli tarımsal ve sanayi bölgelerine hizmet eden kırsal, tali yolların inşası ve mevcut olanların iyileştirilmesi, istihdam ve kalkınmanın desteklenmesi bakımından önem arz etmektedir.

Kenya'nın kuzey komşuları Sudan ve Etiyopya ile ulaşım, nakliye bağlantılarının geliştirilmesi gündemdedir. Bu sayede, bu ülkelere Kenya ürünlerinin pazarlanabilmesi mümkündür. Havaalanlarının iyileştirilmesi, Lamu'da yeni bir liman yapılması, Kenya-Uganda petrol boru hattının uzatılması, rüzgar/güneş enerjisi tesisleri ile petrol dağıtım, depolama ve işleme tesislerinin inşası da gündemde olan diğer projelerdir.

Turizm

Turizm Kenya ekonomisi için hayati bir sektördür. Restoran ve otel faaliyetleri GSYİH'nın yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Ancak, turizmin katkısı bundan çok daha fazla olup, özellikle taşımacılık sektörü olmak üzere birkaç sektör üzerinde etkisi bulunmaktadır.

Turizm sektöründe Kenya için AB pazarı en hızlı büyüyen pazar olmuş ve yaklaşık %48 oranında yıllık artış sağlanmıştır. ABD pazarında artış ise yıllık yaklaşık %32 olarak görülmüştür. Asya pazarı da yıllık yaklaşık %15 artış göstermiştir.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Ulaştırma

Ülke genelinde karayolu ulaşımı ağırlıktadır. Demiryolu ulaşımı yetersizdir. Ticaretin libere edilmesi çalışmaları çerçevesinde motorlu taşıt sayısındaki artış, karayollarını daha da ön plana çıkarmıştır. Kenya, ülkenin büyük bir bölümünü birbirine bağlayan 64.000 km'lik karayolu ağına sahiptir. Ancak, bu yolların sadece 9.000 km'lik kısmı asfaltlanmıştır.

Kibaki hükümeti ve hibede bulunan devletler tarafından ülkenin kalkınma stratejisinin önemli bir parçası olarak yol altyapısının onarılmasına öncelik verilmiştir. Nairobi'den Mombasa'ya ve Uganda sınırından Malaba'ya kadar uzanan Kuzey Koridoru, Kenya'nın en önemli ticaret rotası ve bölgedeki diğer ülkeler için hayati bir giriş noktasıdır.

Nairobi yoluyla Mombasa'dan Uganda sınırına kadar uzanan Kenya'nın tek hatlı demiryolu sistemi Kenya Demiryolu Şirketi (KRC) tarafından yönetilmektedir. Anılan demiryoluna yeterince yatırım yapılamamış, demiryolu sisteminin yeniden canlandırılması için, Kenya ve Uganda Rift Valley Railways (RVR) adlı özel şirkete yönetimi 1 Kasım 2006'dan geçerli olmak üzere 25 yıl süreyle vermiştir. Söz konusu firma 300 milyon \$'lık yatırım yapma taahhüdü vermiştir. Demiryolu ulaşımı 1.920 km'lik bir şebekeye sahip olup, Mombasa'dan Nairobi'ye kadar uzanmaktadır.

Kenya'da üç adet uluslararası havaalanı mevcuttur. Bunlar, Nairobi's Jomo Kenyatta International Airport (JKIA), Mombasa's Moi International Airport (MIA) ve Eldoret International Airport'tur. Havaalanlarının geliştirilmesi için çalışmalar bulunmaktadır. Söz konusu iyileştirmenin amacı, turizmi ve ticareti geliştirme ve Amerikan havaalanları ile doğrudan uçuşa imkan vermektir.

Toplam yükün %12,6'sı limanlardan yüklenmekte olduğu ülkede en önemli liman doğudaki Mombasa kentidir. Limanlarda yükleme gecikmeleri görülebilmektedir.

İletişim

Kenya’da sabit telefon hatları TK (Telekom Kenya) oldukça küçük ve verimsiz durumda olup uzun yıllar maliyet açısından verim sorunu yaşamıştır. Takriben 280,000 civarında sabit telefon hattı bulunmaktadır. TK’nın hisselerinin %26’sının özelleştirilmesi kararı neticesinde IFC ve Dünya Bankası özelleştirme birimlerinin katkısı ile 2007 yılında başlatılan özelleştirme faaliyetleri sürmektedir.

Mobil telefon hatları ise sabit telefon altyapısına göre çok daha hızlı bir büyüme süreci içindedir. Kenya’da lider mobil hat şirketi Safarikom oldukça karlı bir işletme konumunda olup, kamu için de iyi bir gelir kaynağı konumuna ulaşmıştır.

İnternet hatları oldukça yavaş işlemekte ve sıkça kesinti yaşanmaktadır.

Enerji

Kenya’nın ekonomik gelişimi üzerindeki en büyük engellerden biri elektrik arzındaki yetersizliktir. Halihazırda elektrik, ağırlıklı olarak hidroelektrik santrallerinden elde edilmektedir. Özellikle kurak dönemlerde hidroelektrik üretimi için yeterli derecede yağış alınamaması petrol bazlı elektrik üretimine yönelilmesine yol açarak elektriği girdi olarak kullanan tüm sektörleri fiyat artışından ötürü olumsuz yönde etkilemektedir.

Kenya’da enerji tüketimi yıllık yaklaşık %7 civarında artış göstermekte ve üretim de bu artışa paralel seyretmektedir. Kenya’da elektrik üretim sektörü oldukça verimsiz olup, sadece güç iletimindeki kayıplar %18 oranına ulaşmaktadır.

2011 yılında hidroelektrik üretimi 3.183 m. kwh, termal elektrik üretimi 2.959 m. kwh, jeotermal üretim 1.444 m. kwh olmak üzere toplam üretim 7.586 m. kwh olmuştur. Önümüzdeki beş yıllık yeni kapasite artışına jeotermal ve rüzgar enerjisinin öncülük etmesi beklenmektedir. 1,1 milyar dolarlık bir yatırımla Olkaria tesislerindeki jeotermal kapasitenin 280 mw artırılması planlanmakta olup, çalışmanın 2012 yılı Mart ayında başlaması ve 2013 yılı ortalarında tamamlanması öngörülmektedir. Öte yandan General Electric 300 milyon yatırım ile Ngong’da 150 mw’lık bir rüzgar enerji tesisi kurmayı planlamaktadır. Yerel ve yabancı yatırımcılarca ortaklaşa üstlenilen 850 milyon dolar değerindeki 300 mw. Turkana Gölü rüzgar enerjisi tesislerinin yatırım hazırlık çalışmaları devam etmekte olup, 2012 yılı Nisan ayı içerisinde Kenya’daki ana elektrik dağıtıcısı Kenya Power ile anlaşma sağlanması beklenmektedir. Afrika Kalkınma Bankasının en az 800 milyon dolara mal olması beklenen Menengai’deki 400 mw.’lik jeotermal tesisleri için 120 milyon dolarlık krediyi 2011 yılı Aralık ayında onaylaması sözkonusu projenin de ilerlemesini sağlamaktadır. Elektrik arzını artırmaya yönelik projeler uzun vadede Kenya ekonomisini oldukça olumlu etkileme potansiyeline sahiptir.

Kenya’da henüz hidrokarbon (petrol) kaynakları yoktur ve ihtiyacın tamamı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Kenya petrol rafinerisi Mombasa’da bulunmakta ve %50’si kamu payı ve kalan %50’si de önemli petrol şirketinin iştirakleri ile faaliyetini sürdürmektedir. Buradan temin edilen akaryakıt ülke ihtiyacının yaklaşık %60’ını karşılamaktadır.

Enerji ihtiyacının karşılanmasında jeotermal güç üretimi yönünde artış eğilimi görülmektedir. Kenya'da güç tüketim ihtiyacının bir bölümü Etiyopya'dan ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Kenya, Etiyopya ile 300 mw'lık bir kapasitenin Kwh 0,07 Kenya Şilinine satın alınması anlaşmasını imzalamıştır. Söz konusu elektriğin ithal edilmesini sağlamak için 1,000 km. uzunluğunda ve 1,2 milyar dolara mal olması beklenen bir yüksek-voltaj bağlantı sisteminin kurulması planlanmaktadır. Proje aracılığıyla 2016 yılından itibaren Etiyopya'dan elektrik ithalatının yapılabilmesi öngörülmektedir.

Bankacılık

Kenya'nın bankacılık sistemi 1990'larda takipteki alacaklardaki artış ve devlet kontrolü ile zayıflamış, IMF destekli mali reforma gidilmiştir. En önemli dört bankadan ikisi Barclays ve Standard Chartered yabancı bankaların şubeleri olup, karlılık oranları oldukça yüksektir. Diğer önemli iki banka ise devlet bankası olan Kenya Ticaret Bankası (KCB) ve Kenya Ulusal Bankası (NBK)'dir. İki devlet bankası da yeniden yapılandırma içerisindedir. KCB kısmi olarak özelleştirilmiştir.

Özel sektöre borç vermede bir temayül görülmekle birlikte, bankaların risk algılaması ve aracılık marjları yüksektir. Verilen kredilerin ¼ ünü geri alınamayan krediler oluşturmaktadır. Bu yüksek oran bankacılık için temel bir risk oluşturmaktadır. Takipteki alacakların toplam kredilere oranındaki düşme bazı takipteki alacakların silinmesi ve sistemdeki iyileşmeden kaynaklanmaktadır. Yüksek olan takipteki alacakları nedeniyle kamu bankalarının yeniden yapılandırılması için Hazine içinde bir birim ihdas edilmiştir.

Yakında gerçekleşmesi beklenmemekle birlikte, hükümet ticari bankacılıktan çekilmek istemektedir. Ayrıca, etkinlik ve rekabetin artırılması, gözetimin geliştirilmesi için bir dizi mali sektör reformu planlanmaktadır.

Menkul kıymetler borsası hükümetin özelleştirmede ağırlık verdiği araçlardan biridir. Nairobi Menkul Kıymetler Borsası (The Nairobi Stock Exchange - NSE) tamamen kendi ayakları üzerinde durmaya başlamış ve günümüzde işlem hacmi ve sermaye birikimi ile Doğu Afrika'nın en büyük Menkul Kıymetler Borsası haline gelmiştir.

Finansal Hizmetler

Menkul kıymetler borsası hükümetin özelleştirmede ağırlık verdiği araçlardan biridir. Nairobi Menkul Kıymetler Borsası (The Nairobi Stock Exchange - NSE) Eylül 2006'da tamamen kendi ayakları üzerinde durmaya başlamış ve günümüzde Doğu Afrika'nın en büyük Menkul Kıymetler Borsası haline gelmiştir.

Diğer Hizmetler

Sağlık

1990'lı yıllarda, hükümetin sağlık sektörüne tahsis ettiği kaynaklardaki azalma neticesinde özel sektör yatırımları artmıştır. Nüfusun büyük çoğunluğunun özel sağlık harcamalarını karşılayamayacak kadar fakir olmasına rağmen, özel sektörün yatırımları devam etmektedir.

Kenya'nın sağlık sektörü de uzun vadeli bütünsel kalkınma programı "Kenya Vizyonu 2030" programı ile yönlendirilmektedir. Bu program içinde hayat standardının iyileştirilmesi ve sağlık ile ilgili konular da önemli hedefler ve reformlar içermekte ve MDG (Millenium Development Goals) ile de örtüşmektedir. Buna göre sağlık alanında adaletli ve imkanlar ölçüsünde maliyetleri karşılanabilecek en kaliteli sağlık sistemi yerleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla, sağlık sisteminin altyapısının yeniden canlandırılması, sağlık hizmetlerinin halka ulaştırılması ve hizmet bedeli ödeme finansman araçlarının daha etkin şekilde geliştirilmesine yönelik projeler yürütülmektedir.

Stratejik olarak da merkezîyetçi olmayan bir sağlık sistemine yönelinmiştir. Bu strateji mali fonların bölgelere kaydırılmasını ve Bakanlığın da daha ziyade politika ve araştırma konularına eğilmesini amaçlamaktadır. Özel sektörün de katkısı ile Kenya bölgesinde de sağlık hizmetleri konusunda tercih edilir bir ihtisas sağlık sistemi kurmaya yönelmiştir. Bu amaçla ülke sağlık turizmine de yönelmiş olup, özel sektörün de bu alanda ortak yatırımları desteklenmektedir. Ayrıca sağlık sisteminden faydalanabilen kesimin dışında kalmış olanlar için de erişim imkanlarının temin edilmesi programa alınmıştır.

Stratejik amaçlara ulaşabilmek için planlanan reformlar içinde özel sektör yatırımları ile halkın sağlık hizmetlerinin gelişimine yönelik faaliyetlere daha katılımcı olması öngörülüp, Kenya Vizyonu 2030 hedefleri için 5'er yıllık orta vade gelişim reformları uygulanmaktadır.

Pek çok Afrika ülkesinde olduğu gibi Kenya'da da HIV/AIDS ciddi bir problemdir. HIV/AIDS hastaları hastane yataklarının büyük bir bölümünü işgal etmekte olup, ulusal sağlık sisteminin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. HIV/AIDS aynı zamanda ortalama yaşam süresinin de azalmasında önemli bir rol oynamıştır. HIV/AIDS hastalığının yanı sıra, sıtma da ülkede bir numaralı öldürücü hastalık olma özelliğini korumaktadır.

Günümüzde yaygınlaşması kontrol altına alınarak azalmaya başladığı düşünülen AIDS/HIV virüsünün aslında azalmaktan ziyade durgunluk sürecinde olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca tüberküloz da önemli hastalıklar arasında yeniden ortaya çıkmıştır. Ayrıca Rift Vadisi Ateşi ve kolera Kenya'da yaşayan nüfusun sağlığını tehdit etmektedir. Sağlık hizmetlerinden faydalanabilmenin önündeki en büyük engel yoksulluk olarak belirtilmektedir.

Eğitim

Özellikle Mwai Kibaki hükümeti döneminde eğitime ayrılan kaynakların artması, düşen eğitim standartlarında bir artışa neden olmuştur. Ancak, ilk ve orta öğrenim kayıtlı öğrenci sayısı artışıyla birlikte, istenen nitelik ve kalitede eğitim sunulabilmesi ihtiyaç duyulan önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kenya'nın eğitim sisteminin kalitesi Afrika ortalamasının çok üzerinde olup, eğitim dili İngilizcedir. Ülkede 11 üniversite ve 4 Teknik okul bulunmaktadır. Özellikle eğitime ayrılan kaynakların artması eğitim standartlarında da artışa neden olmuş, ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin sayısı 10 milyonu, üniversite öğrencilerinin sayısı ise 1 milyonu bulmuştur.

Teknik eğitim okullarında ve öğretmen enstitülerinde 50 binin üzerinde öğrenci okumaktadır. Okuryazarlık oranı % 90'lar seviyesine ulaşmıştır. İngilizce konuşabilen, nitelikli iş gücü dünya ortalamasının çok altında ücretlerle istihdam edilmektedir.

Dış Ticaret

Kenya'nın dış ticareti hızlı bir büyüme süreci yaşamaktadır. 2017 yılı itibariyle ihracat 5,7 milyar dolara ulaşırken ithalat 16,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2015	5.906	16.062	-10.156	21.968
2016	5.697	14.114	-8.417	19.811
2017	5.747	16.690	-10.943	22.437

Kaynak: ITC Trademap

1 Ocak 2005 tarihinden itibaren yeni gümrük birliğinin uygulanmasını müteakip, Kenya'nın EAC ile ticareti önemli oranda artış göstermiştir. EAC üyeleriyle gümrük birliğinin amacı, beş yıl içinde tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması ve nihai mallarda %25, ara mamüllerde %10 ve ham maddelerde sıfır olmak üzere üç aşamalı Ortak Gümrük Tarifinin (CET) konmasıdır.

Kenya Tanzanya ve Uganda'ya ait malların gümrüksüz olarak ülkelerine girmesini kabul etmesine rağmen, bazı Kenya menşeli ürünler Uganda'da %10, Tanzanya'da ise %2-20 arasında gümrük vergisine tabi tutulmaktadır. Bu asimetrinin nedeni iki ülkedeki daha az gelişmiş sanayinin korunmasıdır. EAC bir serbest ticaret bölgesidir. Serbest ticaret bölgesi entegrasyonun ilk aşamasıdır.

İTHALAT

Kenya'nın ithalatında ilk üç sırada Çin, Hindistan ve Birleşik Arap Emirlikleri yer almakta; bu ülkeleri Suudi Arabistan, Japonya ve Güney Afrika Cumhuriyeti izlemektedir.

İthalat yaptığı başlıca ülkeler (1000\$)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017
---------	------	------	------	------	------

Toplam	16.394.469	18.386.137	16.062.423	14.113.751	16.690.015
Çin	2.117.409	2.819.063	3.260.723	3.326.482	3.777.573
Hindistan	2.998.426	3.006.286	2.576.996	2.025.621	1.648.554
Birleşik Arap Emirlikleri	1.362.721	1.175.648	915.639	902.250	1.337.969
Suudi Arabistan	480.981	641.006	570.772	682.659	1.108.501
Japonya	972.118	983.486	896.898	812.195	789.980

Kaynak: Trade Map

Kenya'nın İthalatında Başlıca Ürünler (1000\$)

Ürün Kodu	Ürün Adı			
YILLAR		2015	2016	2017
Toplam		16.062.423	14.113.751	16.690.015
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	2.293.069	1.931.104	2.521.729
'1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	432.421	475.399	587.617
'1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	139.352	199.954	575.281
'8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	548.391	473.514	502.668
'3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	489.439	486.821	434.693
'1001	Buğday ve mahlut	363.004	284.743	410.180
'1005	Mısır	85.911	35.881	389.222
'7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik >= 600 mm) (sıcak haddelenmiş) (kaplanmamış)	303.853	242.957	334.772
'8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	316.490	337.168	312.092
'1006	Pirinç	137.709	139.839	259.043

Kaynak: Trade Map

İHRACAT

Kenya'nın ihracat malları nispeten çeşitlilik arz etmekle birlikte, çay ve bahçe bitkileri en önemli ihracat kalemlerindedir. Diğer önemli ihracat malları ise hazır giyim, kahve, demir ve çelik, soda külü, balık, tütün ve petrol ürünleridir.

ABD, Uganda, Hollanda, Zambiya ve Birleşik Krallık Kenya'nın en çok ihracat yaptığı ülkelerdir.

Son on yılda ihracat içerisinde Afrika'nın payının artması Doğu ve Güney Afrika Ülkeleri Ortak Pazarı (Comesa) ve Doğu Afrika Topluluğu'nun (EAC) üyeleri (Kenya, Uganda, Tanzanya, Ruanda, Burundi) arasında ticaretin arttığını göstermektedir. Tanzanya ve Uganda'nın da üyesi olduğu EAC en çok ihracat yapılan bölgedir.

Kenya'nın İhracatında Başlıca Ürünler (1000\$)

Ürün Kodu	Ürün Adı	Kenya İhracat 2015	Kenya İhracat 2016	Kenya İhracat 2017
Toplam		5.906.853	5.697.562	5.746.974
'0902	Çay	1.248.739	1.229.106	1.424.429
'0603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	479.141	509.565	540.895
'2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	608.108	419.050	349.019
'0901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	211.461	212.617	229.742
'2614	Titanyum cevherleri ve konsantreleri	96.101	108.906	133.452
'3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	108.882	130.935	111.757
'0804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	71.341	82.091	95.678
'2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	97.055	86.417	91.057

'6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	63.613	79.967	81.163
'7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişliği 600 mm veya daha fazla olanlar (kaplanmış olanlar)	75.165	83.506	79.315

Kaynak: Trade Map

Yabancı Yatırımlar

Kenya Hükümeti'nin genel olarak yabancı yatırıma sıcak bir yaklaşımı olmakla birlikte kalifiye personel bulunmasında yaşanan güçlükler, sahte ve kalitesiz ürünlerin yarattığı rekabet ve mevcut şirketlerin güçlü konumu yabancı yatırımların istenilen seviyede gerçekleşmesini engellemiştir.

Kenya'da bazı hassas sektörler dışında işletme kurulmasında yerli ortak zorunluluğu bulunmamaktadır. Yabancı yatırım payı telekomünikasyon, sigorta ve medya sektörleri ile Nairobi Borsası'nda işlem gören işletmelerde belli bir üst sınıra tabidir. Yabancı yatırımcı Kenya'da faaliyet gösteren bir telekom şirketinin en fazla %80'ine, hisseleri Nairobi Borsası'nda işlem gören bir işletmenin %75'ine, bir sigorta şirketinin %67'sine ve bir TV kanalının %50'sine sahip olabilirler. Kenya mevzuatı %100 yabancı özsermaye ile şirket kurulmasına izin vermektedir.

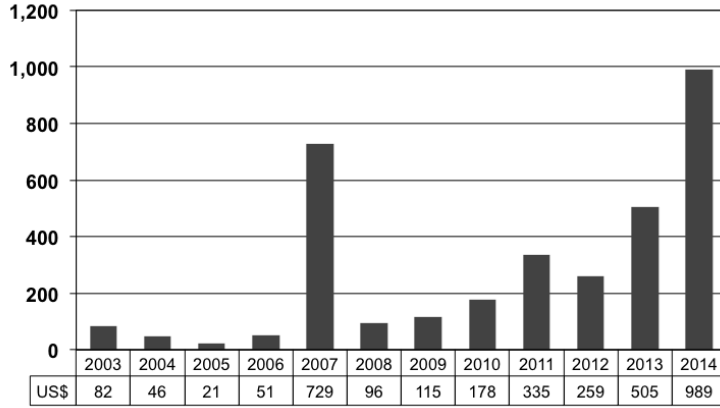
Kurumlar vergisi şirket Kenya'da yerli şirket şeklinde kurulursa %30, yabancı bir şirketin şubesi şeklinde kurulursa %37,5'tur. Kenya'da elde edilecek karın tamamının Türkiye'ye transferi mümkündür ve para transferleri tamamen serbesttir. Kenya genel olarak liberal ve yatırımcı dostu bir ekonomiye sahiptir; ülkenin eleştirilen yönleri telefon, internet, yol ve elektrik enerjisi şeklindeki altyapıya ilişkin yetersizliklerdir.

Küresel ekonomideki canlanma, Doğu Afrika Topluluğu içi entegrasyon ve Kenya ekonomisindeki büyümenin etkisi ile doğrudan yabancı yatırımların artarak devam etmesi beklenmektedir. Yatırımların %50'si başkent Nairobi'ye yönelmekte, Nairobi'yi Mombasa takip etmektedir.

Yabancı yatırımın kolaylaştırılması amacıyla tüm yatırım işlemlerinin tek bir pencereden yapılabilmesinin sağlanması planlanmaktadır. Doğu Afrika Topluluğu içerisinde ortak bir para birimine geçilmesi gündeme gelse de sözkonusu gelişmenin yakın bir tarihte gerçekleşmesi beklenmemektedir. Yabancı yatırım açısından mevcut yüksek vergi yükü caydırıcı bir unsur olarak varlığını devam ettirmektedir. Hükümetin bazı anahtar sektörlerde yatırımı canlandırmak için önümüzdeki yıllarda vergi indirimlerine gitmesi beklenmektedir.

Kenya'nın yabancı yatırım çekebilmesinde dışa açık bir ekonomik ve politik sisteme, turizm ve tarım için uygun iklimsel şartlara, ucuz işçi maliyeti ve liberal bir ekonomik yapıya sahip olması önemli rol oynamaktadır. Önümüzdeki dönem yabancı yatırımların özelleştirme kapsamındaki işletmelere yönelmesi beklenmektedir. Ayrıca Doğu Afrika Topluluğu ve Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı içi entegrasyon ve birçok uluslararası şirketin Kenya'yı Doğu Afrika yönetim merkezi olarak tayin etmeleri Kenya'nın yabancı yatırım çekebilmesini olumlu yönde etkilemektedir. Yabancı yatırımı caydıran unsurlar ulaşım altyapısındaki bozukluk, yüksek elektrik fiyatları, yüksek vergiler, yolsuzluk, yabancı personel çalıştırılması ve arsa alımında yaşanan bürokratik sıkıntılardır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Milyon Dolar)

Kaynak: ISA Economic Forecasts, national statistics

Yabancı Yatırımlar Hakkında Merkezi ve Yerel Yönetimlerin Kanun, Yönetmelik ve Uygulamaları

Kenya, jeo-stratejik konumu itibariyle önemli bir ülke olup, bu konumu nedeniyle yatırımcılar için doğal bir cazibe merkezidir. Bu bağlamda, Doğu Afrika Bölgesine açılan kapı olup, bu bölgenin finans, ulaşım ve idare merkezidir.

Kenya'ya yatırım yapan üretici işletmeler, Kenya, Tanzanya, Uganda, Ruanda ve Burundi tarafından kurulan Doğu Afrika Topluluğu Pazarına ve Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarına (COMESA) tercihli giriş imkanına sahiptir.

Kenya, bağımsızlığını kazandığı zamandan (1963) beri, serbest pazar prensiplerine sadık kalmış, çevre ülkelerde yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik krizlere rağmen bölgesinde bir istikrar unsuru olmuştur. 1990'lardan beri yatırım ortamının iyileştirilmesi, üretimin ve ihracatın artırılması amacıyla aşağıda belirtilen önlemler alınmıştır:

- Döviz ve fiyat kontrollerinin kaldırılması,
- Kenya Şilini'nin konvertibl olması,
- Ulusal güvenlik, sağlık ve çevrenin korunmasıyla doğrudan alakalı ürünler dışında ithal lisansı uygulamasının sona erdirilmiş olması,
- Sermaye piyasalarının yabancı iştirakçilere açılması,
- Yatırım teşvikleri getirilmesi,
- Gümrük vergisi ve KDV iadesi sisteminin getirilmesi,
- İhracat işleme bölgelerinin kurulması,
- Çeşitli ülkeler ile çifte vergilendirmenin önlenmesi, yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması anlaşmalarının imzalanması.

Kenya, Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) kurulduğundan beri (Ocak 1995) üyedir. Diğer taraftan Kenya'da üretilen birçok ürün Avrupa Birliği ve ABD pazarlarına tercihli giriş imkanına sahiptir.

Kenya anayasasına göre; telafi ödemesi (tazminat) yapılmadan özel mülk kamulaştırılmaz. Kenya, üye ülkelerdeki ticari olmayan riskleri garanti eden ve Dünya Bankasına bağlı olarak faaliyet gösteren Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansına üyedir.

Yatırım Teşvik Politikaları ve Uygulamaları

2005 yılı Ocak ayında yürürlüğe giren Yatırımların Korunmasına İlişkin Kanun'a göre; Kenya Hükümeti, yatırımların kolaylaştırılması ve teşviki amacıyla, iş kurmak için gerekli izinlerin alınmasında yatırımcılara her türlü kolaylığı sağlamayı hedeflemekte olup, bu amaçla kurulmuş olan Kenya Yatırım Otoritesi yabancı yatırımcılara hizmet sağlamaktadır. Söz konusu Otorite aracılığıyla gerçekleşen yatırımlara yurtdışından ithal edilen makine ve teçhizat için KDV ödenmemesi, yatırım bedeli elde edilene kadar kurumlar vergisinden muafiyet gibi teşvikler sağlanmaktadır.

İhracata işleme bölgelerinde (Export processing zones – EPZ) faaliyet gösteren üretici işletmelere 10 yıl kurumlar vergisi muafiyeti, üretici ve ticari işletmeler için ithal edilen hammadde, yarı mamul ve teçhizattan gümrük ve KDV vergileri alınmaması, belli başlı sanayi düzenlemelerinden ve lisans uygulamalarından muafiyet tanınması gibi yatırım teşvikleri sağlanmaktadır. İhracat işleme bölgelerindeki üretici işletmeler, gerekli izin alınması ve gümrük vergilerinin ödenmesi şartıyla yıllık üretim miktarının en fazla %20'sini Doğu Afrika Topluluğu kapsamında Kenya, Tanzanya ve Uganda'ya satabilirler. Öte yandan ticari işletmelerin satışlarının tümünün Doğu Afrika Topluluğu dışına yapılması gerekmektedir.

Kenya AGOA (Africa Growth and Opportunity Act) kapsamında tekstil ve konfeksiyon ürünleri ABD pazarına gümrük vergisiz olarak ihraç edilebilmektedir. Bunların dışında, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) kapsamında, Kenya'nın çok sayıda sanayi ürünü ABD, Japonya, Kanada, Yeni Zelanda, Avustralya, İsviçre, İsveç, Norveç, Finlandiya, Avusturya gibi gelişmiş ülke pazarlarına tercihli olarak giriş yapabilmekte ve 3.000'den fazla ürüne miktar sınırlaması uygulanmamaktadır.

Çalışma İzni, Sosyal Güvenlik Sistemi

Çalışma izni yatırımcı veya çalışan olma pozisyonuna göre çeşitli sınıflara ayrılmıştır. Yatırımcı konumundaki kişilerin belli bir miktar sermayeyi Kenya'ya getirmelerine ve yatırımda bulunacakları alana ilişkin gerekli izinleri almış olmaları gerekmektedir. Çalışan konumundaki kişiler için işveren tarafından sözkonusu işin Kenya çalışma piyasasından temin edilemediğinin ispatlanması gerekmektedir. Kenya'da faaliyet gösteren işletmeler çalışma bedelleri için talep edilen bedellerin yüksekliği ve süreçlerin uzunluğundan şikayetçi olmaktadır. İlgili bedellere linkten ulaşılabilir: <http://www.immigration.go.ke/Information.html>

Yerel Ortak Bulma

Yerel ortak temini için pazarın ziyaret edilmesi, sektördeki önemli işletmeler ile biraraya gelinmesi önem arz etmektedir. Potansiyel ortak hakkında bilgi işletmenin finansal raporlarını talep ederek, tedarikçileri ve müşterileri ile görüşerek sağlanabilir. Yerel ortak ile hareket eden işletmeler bir süre sonra ciddi sıkıntılar yaşamaya başlayabilmektedir. Sıkıntılar sıklıkla yerel ortağın taahhüt ettiği yatırımlarda bulunmaması veya işletmeye yeterince zaman ayırmaması gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Ortaklı sözleşmelerinde her ortağın bir zaman tablosu çerçevesinde ne zaman ne gibi bir yatırımda bulunacağını, tarafların yatırıma ne kadar zaman ayıracaklarının ve taahhütlere uyulmaması durumunda ne gibi yaptırımların uygulanacağını netleştirilmesi gerekmektedir.

Sektördeki Türk ve Yabancı Yatırımlar

Öte yandan 2000'li yıllarda ülkemizden birkaç işletmenin faaliyet gösterdiği Kenya'da bugün inşaat malzemeleri, otel ekipmanları, halı, elektronik eşya, deri, kozmetik ürünler, konfeksiyon ticareti, müteahhitlik, turizm, karayolu ile yolcu taşımacılığı, restaurant işletmeciliği, un fabrikaları kurulumu, mobilya, briket üretimi vb. alanlarda faaliyet gösteren 40'a yakın Türk işletme mevcuttur. Kenya'da ağırlığı KOBİ statüsünde olmak üzere her yıl 8-10 Türk işletme kurulmakta ve her yıl 2-4 Türk işletme de Kenya pazarından ayrılmaktadır. Birçok uluslararası şirket kendilerine bölgesel merkez olarak Kenya'yı seçmişlerdir. Kenya'da 200'ün üzerinde uluslararası şirket faaliyet göstermektedir.

Vergiler:

Tüm yerli firmalar gelirleri üzerinden %30 oranında kurumlar vergisine tabidir. Yabancı firmaların Kenya'daki şubeleri %37,5 oranında kurumlar vergisi ödemektedir.

KDV ithal edilen ya da Kenya'da üretilen mallardan alınmakta olup, Kenya'da sağlanan veya ithal edilen vergiye tabi hizmetlere uygulanır. Standart KDV oranı %16 olup, sağlık ve eğitim hizmetleri ile bazı gıda ürünlerinde KDV istisnası bulunmaktadır.

Ayrıca üretici veya ticari işletme lisansı bedeli, standartlar, motorlu taşıtlar, eğitim, yol, damga ve akaryakıt şeklinde diğer vergiler bulunmaktadır.

Pazarın Arz Yapısı

Lokal Ürün/Hizmetler, Bunların Üretim Miktarı ve Üretici/Servis Sağlayıcı Kuruluşlar

Kenya nüfusunun %76'sı kırsal alanda yaşamakta olup, sözkonusu kesim tarım ve hayvancılık ile iştigal etmektedir. Kırsal kesimdeki tarım ve hayvancılık ağırlıklı olarak asgari geçimi sağlayacak şeklindedir.

Kenya'daki önemli sanayi kuruluşlarının birçoğu Kenya Üreticiler Derneğinin (www.kam.co.ke) ve Kenya Özel Sektör Birliği üyesidir (www.kepsa.or.ke). Sanayi, gıda ürünlerinin işlenmesi ve ambalajlanması, plastik, kağıt, çimento ve tekstil sektörlerine yoğunlaşmıştır.

Kenya'daki mal ve hizmet üretim miktarlarına Kenya Ulusal İstatistik Bürosunun www.knbs.or.ke web adresinden ulaşılabilmektedir.

Yabancı Menşeli Ürün/Hizmetler, Bunların Üretim Miktarı ve Tedarikçiler

Yüksek teknoloji isteyen madencilik ve enerji sektörlerinde Avrupa, ABD, Kanada ve Avustralyalı işletmeler ağırlıktadır. Motorlu taşıtlar sektöründe Çin, Japonya, Kore ve Hindistan gibi Asyalı ülkelerin ağırlığı mevcuttur. Altyapı sektöründe Çin'in belirgin ağırlığı mevcuttur.

Ürün/Hizmet Sağlayıcılarının Konsantrasyonu

Kenya milli hasılasının %50'si Nairobi'den ve %20'si Mombasa'dan elde edilmektedir. Geri kalan %30'luk milli hasıla da ağırlığı Kisumu, Nakuru ve Eldoret gibi şehirler olmak üzere ülkenin geri kalanından elde edilmektedir.

Nairobi birçok uluslararası şirket tarafından Doğu Afrika'nın idare merkezi olarak görülmekte olup, 200'ün üzerinde uluslararası işletmenin Nairobi'de faaliyet gösterdiği tahmin edilmektedir. Nairobi'deki işletmeler ağırlıklı olarak "Industrial Area" ve "Mombasa Road" çevresinde yoğunlaşmıştır.

Pazarın Talep Yapısı

Genel Tüketim/Talep Eğilimleri

Kenya'da tüketim gücüne sahip orta sınıfın genişlemesi ile birlikte gelecekte otomotiv, dayanıklı tüketim malları, mobilya, züccaciye ve ev eşyalarına olan talebin artması; gıda işleme ve makine, inşaat, bankacılık, bilgi teknolojileri ve iletişim, turizm ve perakende, eğitim, sağlık ve eğlence sektörlerinin büyümesi beklenmektedir.

Pazarda Eksikliği Çekilen Ürün ve Hizmetler

Kenya'nın ithalında en çok yer alan ürün grupları sırasıyla petrol, makine sektörü, elektrik-elektronik sektörü, motorlu kara taşıtları ve demir-çeliktir.

Makine sektöründe sırasıyla bilişim sektörü ürünleri, inşaat ve madencilik sektörlerinde kullanılan makineler, çeşitli taşıtlarda kullanılan motorlar ve inşaat araçları en fazla ithalatı gerçekleştirilen ürünlerdir. Elektrik-eletronik sektöründe cep telefonları ile aksam ve parçaları, elektrik transformatörleri, elektrik konvertörleri ve izole edilmiş teller ile kablolar ithalatı en fazla gerçekleştirilen ürünlerdir. Motorlu kara taşıtları sektöründe sırasıyla otomotiv, kamyon, traktör ve motorsiklet en fazla ithalatı gerçekleştirilen ürünlerdir. Demir ve çelik sektöründe sırasıyla hassa hadde ürünleri, demir ve alaşımsız çelikten yarı mamuller ve filmaşın ithalatı en çok gerçekleştirilen ürünlerdir.

Tüketici Profili

Kenya milli hasılasının yarısı ülkenin başkenti olan ve 4 milyona yakın nüfusa sahip Nairobi'de elde edilmektedir. BM'nin dünyadaki 4. büyük merkezinin Nairobi'de bulunması sebebiyle şehirde 200.000'in üzerinde yabancıların yaşadığı tahmin edilmektedir. Ülkedeki yabancılar ve ülkenin ticaretini ağırlıklı olarak ellerinde bulunduran Hint kökenli Kenyalılar nispeten varlıklı bir tüketici grubu oluşturmaktadır.

Kenya nüfusunun %4'ünün aylık 1.410 doların üzerinde gelir elde ettiği tahmin edilmektedir. Çalışan nüfusunun %24'ünün aylık 280 ile 1.410 dolar arasında ve %72'sinin aylık 280 doların altında gelir elde ettiği öngörülmektedir. Nüfusun %76'sı kırsal kesimde yaşamakta olup, kırsal kesimde yaşayan önemli bir nüfus doğrudan ekonomik hayata katkı sağlamamakta, geçimin asgari düzeyde sağlanmasını öngören bir yapıda tarım ve hayvancılık ile iştiğal etmektedir.

Türkiye ile Ekonomik ve Ticari İlişkiler

Türkiye ile Kenya arasında ticaret dengesi ülkemiz lehinedir. İkili ticaretimiz fasıllar itibariyle ele alındığında, ihracatımızın daha çok sanayi ürünlerinden teşekkül ettiğini, ithalatımızın ise, yağlı tohumlar gibi üretiminde geleneksel olarak açık verdiğimiz ve gıda sanayimizin ihtiyaç duyduğu ürün gruplarından oluştuğu görülmektedir. Deri sanayimizin ihtiyacı olan ham postlar ve derilerin yanı sıra, kahve ve kimi minerallerin çok ciddi meblağlarda olmayan miktarlarda bu ülkeden karşılandığı görülmektedir.

Türkiye - Kenya Dış Ticaret Değerleri (1.000 \$)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2016	127.769	13.163	114.606	140.932
2017	152.278	17.114	135.164	169.392
2017 (1-5)	58.898	5.424	53.474	64.322
2018 (1-5)	60.725	7.923	52.802	68.648

Kaynak: TÜİK

İhracat

Türkiye ile Kenya arasında ticaret dengesi ülkemiz lehinedir. İkili ticaretimiz fasıllar itibariyle ele alındığında, ihracatımızın daha çok sanayi ürünlerinden teşekkül ettiğini, ithalatımızın ise, yağlı tohumlar gibi üretiminde geleneksel olarak açık verdiğimiz ve gıda sanayimizin ihtiyaç duyduğu ürün gruplarından oluştuğu görülmektedir. Deri sanayimizin ihtiyacı olan ham postlar ve derilerin yanı sıra, kahve ve kimi minerallerin çok ciddi meblağlarda olmayan miktarlarda bu ülkeden karşılandığı görülmektedir.

Kenya'ya ihracatımızda başlıca ürünlerin ise yıllar itibarıyla kısmi değişiklik göstermekle beraber hijyenik eşya, oto yedek parçaları, traktör, buğday unu, elektrikli su ısıtıcıları ve demir-çelik çubuk gibi ürünlerden ibarettir.

Türkiye'nin Kenya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (milyon \$)

Ürün Kodu	Ürün Adı	2015	2016	2017
Toplam		131.265	127.770	152.280
'3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	4.445	19	20.854

'8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar ve insan veya yük taşımaya mahsus benzeri gemiler	0	0	9.806
'1902	Makarnalar ve kuskus	4.315	7.598	7.827
'8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme, tasnif etme ayıklama ve öğütmeye mahsus makina ve cihazlar	10.090	4.081	5.899
'9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen	2.509	2.577	5.554
'9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	9.332	7.034	5.188
'8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	3.285	3.252	3.996
'8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	3.425	2.963	2.905
'3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici,sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	2.367	2.010	2.594

'7311	Demir veya çelikten sıkıştırılmış veya sıvı hale getirilmiş gazlar için kaplar	463	1.315	2.504
-------	--	-----	-------	-------

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Kenya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (milyon \$)

Kenya'nın genel olarak ihraç ürünleri çeşidi sınırlı olup, Türkiye'nin Kenya'dan ithalatında başlıca ürünler tohum, çay, sığır derisi ve kesme çiçektir.

Ürün Kodu	Ürün Adı	2015	2016	2017
Toplam		13.241	13.164	17.114
'0902	Çay	5.227	5.338	6.402
'4104	Sığır (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların dabalıanmış veya crust (arakurutmalı) post ve derileri	915	1.941	2.565
'2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	1.016	479	1.970
'7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	0	0	1.519
'1209	Ekim amacıyla kullanılan tohum, meyve ve sporlar	2.999	2.560	1.119

'0603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	1.264	1.025	859
'0602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşı kalem ve gözleri; mantar miselleri	487	551	751
'0901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	209	211	514
'8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	0	0	202

Kaynak: Trademap

İletişim

Türkiye Cumhuriyeti Nairobi Büyükelçiliği

Adres: Türkiye Cumhuriyeti Nairobi Büyükelçiliği

30 Gigiri Road

P.O. Box 64748

00620 Nairobi-Kenya

Tel: +254 20 712 69 29, +254 20 712 69 30

Fax: +254 20 712 69 31

E-mail : embassy.nairobi@mfa.gov.tr

Web: <http://nairobi.be.mfa.gov.tr>

Türkiye Cumhuriyeti Nairobi Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Adres: 00 254 207 124 779

30 Gigiri Road 00620 Nairobi / Kenya

Web: www.counsellors.gov.tr (Kenya)

E-mail : nairobi@ekonomi.gov.tr